

Når økonomi og kvalitet skal gå hånd i hånd...

- så er Hedeselskabet den rigtige samarbejdspartner.

Erfaring fra mere end 100 år med skovdrift gør, at vi hos Hedeselskabet kender betydningen af erfaring og indsigt som grundlag for den langsigtede økonomiske skovdrift.

Kendskab til de lokale klimaforhold og jordbundsforhold er en vigtig del af selskabets erfaringsgrundlag.

10 skovdistrikter med mere end 60 lokale skovfogeder sikrer lokalt kendskab og lokalt engagement - i hele landet.

Kvalitet i løsningen er vort varemærke. Og det gælder i hele

samarbejdet, hvad enten det drejer sig om rådgivning, entreprenørydelser eller handel med skovens produkter.

Vi tror på, at kvalitet og økonomi går hånd i hånd i den langsigtede skovdrift.

Lokalkontakt:

Skovfoged N. Nielsen

Telefon 98 29 60 18

Biltelefon 30 86 22 28

eller:

HEDESELSKABET

Nordjyllands skovdistrikt

Nyhavnsgade 6

9000 Aalborg

Telefon 98 12 14 77

HAMMER BAKKER - *Nyt*

1991, ÅRGANG 1, NR. 2

HAMMER BAKKER - *Nyt*

1991, ÅRGANG 1, NR. 2

Redaktion: Arne Neergaard Jacobsen.

Kære medlem!

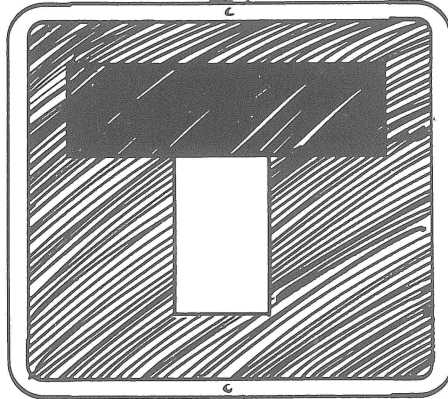
Tak for god modtagelse af første nummer af vort lille upretentiøse medlemsblad. I dette nummer fortsætter vi med con amore stoffet om botanik, en Gartner-Karl tegning, betragtninger ved Pebermosens bred, en leder og så begynder vort medlem, Jens Petersen, Tengedal, også kendt som dirigent ved vor generalforsamling, en artikelserie af praktisk art. Første artikel er om fårehold som led i skovdrift.

Ved velvilje fra Aalborg Stiftstidende, kan vi også bringe den første af to gamle kronikker om kunstnere med tilknytning til Hammer Bakker.

Vi ser stadig gerne, at medlemmer, som har noget på hjerte vedr. bakkerne, henvender sig til redaktionen. Er der spørgsmål af foreningsmæssig art kan man henvende sig til:

Formand:
Advokat Tage Kragbak
Vesterbæk 45
9310 Vodskov.
Tlf. privat: 98 29 69 99
Tlf. kontor: 98 16 16 00

eller:
Kasserer:
Arkitekt Jens Anderberg
Kinnerupgård
Sæbyvej
9310 Vodskov.
Tlf. 98 28 63 63.

*Det er nemmere
at skyde genvej*

når man er lokal.

Vi behøver ikke at tage de store omveje.
Vi er lokale og ta'r altid den korteste vej.

Din personlige bankrådgiver kender dine forhold og lokalsamfundets muligheder, og finder nemmere den rigtige løsning.
Hos os skal du ikke vente på en godkendelse fra et fjernt kontor.

Den lokale bank finder en genvej for dig.

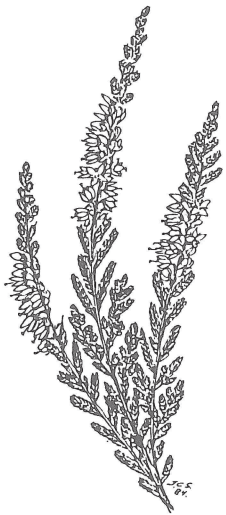
 Nørresundby Bank

- den lokale bank

Træk af vegetationen i Hammer Bakker.

Plantager skifter med løvskov. En bakkeskråning med et stykke lynghede, et overdrev, hvor kvæget græsser, og ind imellem duvende kornmarker. Pludselig står man på en bakketop, hvorfra udsigten åbner sig milevidt mod nordøst til Jyske Ås, eller sydpå over Limfjorden. Man standser betaget op og glæder sig over sceneriet, medens man genvinder pusten. Sådan er Hammer Bakker, her oplever man til fulde naturens mangfoldighed.

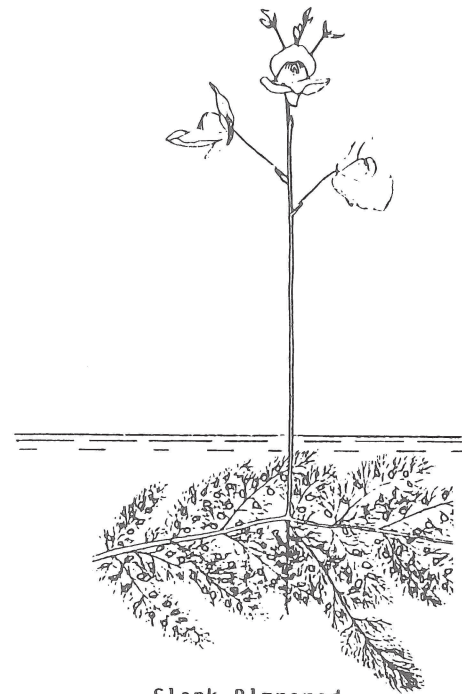

Hedelyng

Gemt i lavninger mellem morænebakkerne støder man ofte på en sumpet strækning, en mose eller en lille sø med åbent vand. Lad os standse lidt op ved Brødland Sø, der ligger omtrent lige midt i bakkerne. Sø eller mose - det kan diskuteres. Der er stadig partier med klart vand i denne lavning, men store områder er efterhånden opfyldt af hængesæk, bestående af tørvevemos og enkelte græs- og stararter.

Selv om Brødland Sø ligger tæt ved den ret befærdede hovedfærdselsåre i Hammer Bakker - fantasifuldt navngivet "Gennem Bakkerne" - så er det et ejendommelig fredfyldt sted. En varm sensommerdag når luften næsten står stille, og vandnymferne svirrer over vandfladen, fornemmer man rigtigt stemningen her. Trafikken på "hovedvejen" høres næppe - og formodentlig får man lov at have det hele for sig selv. For sådan en dag foretrækker de fleste vist at lade sig stege på stranden i Blokhus, og det er en ærlig sag.

Men hvad er nu det for små guldgule pletter, der svæver lidt over vandfladen? Kikkerten frem! - og så kan man se det. Det er blomsterne af den sære vandplante Slank Blærerod (*Utricularia australis* R.Br.), der trods navnet slet ikke har nogen rod, men kun stængler og blade, der flyder i vandet. Det er en af vore få så-

Slank Blærerod

kaldt "kødædende" planter. Et udtryk, der tør siges at være mildt overdrevet, for det er udelukkende bittesmå vanddyr, Blæreroden kan indfange og sætte til livs med de små ruseformede blærer, der sidder på bladene.

Brødland Sø er også hjemsted for en lillebror til Slank Blærerod, nemlig Liden Blærerod (*Utricularia minor* L.). Dens blomster er kun en halv cm i tværmål og bleggule, og derfor svære at få øje på. Går man helt hen til søens bred og læner sig lidt ud over, har man chancer for at se Liden Blærerod inde under brinken - men få nu endelig ikke overbalance!

En tredje art, Almindelig Blærerod (*Utricularia vulgaris* L.), vokser i et lille vandhul lidt sydligere i bakkerne. Tilstedeværelsen af Blærerod er altid et godt tegn på, at vandet det pågældende sted er rent.

I vestenden af Brødland Sø, voksende i det fugtige tørvevemos her, kan vi finde Rundbladet Soldug (*Drosera rotundifolia* L.), der ligeledes hører til "kødæderne". Den har små hvide blomster på et ca. 15 cm højt skaft, der rager op over en roset af runde blade med lange rødlig kirtelhår. Soldug har sin egen måde at fouragere på, idet bladene indfanger insekter, der kommer i berøring med hårene. Den klæbrige væske herfra dræber og opløser insekterne, og planten optager næringsstofferne fra dyrene. Ja - naturen er dog forunderlig! For det meste er det jo dyrene, der æder planterne.

I Danmark har vi endnu en planteslægt, ud over de allerede nævnte, der får en del af sin næring fra smådyr, som den fanger. Det er den smukke lille plante med det underlige navn Vibefedt, med viollignende blomster og klistrede lysegrønne blade. Vibefedt er for år tilbage opgivet at skulle vokse i Hammer Bakker, på fugtige steder ligesom Soldug. Bl.a. nævner Niels Hedin den under om-

talen af floraen i bakkerne i sin smukke bog. Selv har jeg aldrig fundet den her i området, men det er ikke utænkeligt, at den stadig kan findes. Er der nogen, der har set Vibefedt i Hammer Bakker?

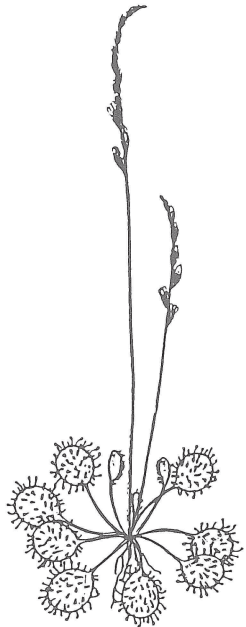
Vi har beskæftiget os lidt med disse mærkelige "kødædende" planter, af hvilke vi kan glæde os over hele fire (måske fem?) arter inden for vort område. Jeg må forsikre læseren om - at de er aldeles ufarlige for mennesker!! Her er det omvendte gældende: det er os, der er til fare for disse små og skrøbelige planter. Lad os være med til at værne om dem, hvor de vokser. De hører til juvelerne i Hammer Bakkers rige plantevækst.

Brødland Sø og dens særprægede vegetation er en lille del af den storslåede natur, som Hammer Bakker byder sin gæst.

Møder man med et ydmygt og opladt sind, er der store oplevelser at hente, hvad enten

det er blomster eller fugle, man interesserer sig for, eller man er jæger - eller man simpelt hen går sig en tur for at nyde stilheden, den friske luft og de smukke omgivelser.

Tekst: Chr. Roesdahl.
Tegninger: Jens Chr. Schou.

Rundbladet Soldug

SKOVGRÆSNING

Historisk udvikling

"Skovgræsning" eller "Renholdelse af kulturer" er begreber, vi jævnligt møder såvel på tryk som i tale.

Skovgræsning var en almindelig driftsform i stenalderens bondekultur, og det var ikke hensyn til skoven, som begrænsede afgræsningen, men i højere grad farer, som lurede i skoven.

I middelalderen blev træ lokalt en mangelvare, som medførte begrænsninger i skovgræsningen. I 1400-tallet blev det således forbudt at holde geder i skoven, idet det navnlig er disse dyr, som gør stor skade på træerne. Det lykkedes imidlertid ikke at få gederne ud af skovene før omkring 1680. På det tidspunkt var det svinene, der gjorde størst skade i skoven, dels ved barkgravning af selv ældre træer, dels ved ødelæggelse af mange nye, unge planter enten ved at rode dem op eller ved at æde dem.

Ved Chr. V's 3. skovforordning i 1687 blev det påbudt, at alle svin i skoven skulle være ringede (trynering, agraffer). Dette påbud blev næppe overholdt, for man umuliggjorde svinenes fodersøgning og -optagelse ved ikke at kunne gennemrode jorden. Idag regnes en del af vore bølgebevoksninger fra omkring 1860-1880 at være frembragt som "svineforyngelser". Kvæget var også meget almindeligt i skovene i 1700-1800 tallet, og da gederne og svinene nu ikke længere udgjorde den store trussel mod ødelæggelse af fremspirende planter o.a., var det kvæget, man havde opmærksomheden henledt mod. I 1781 fandt man det nødvendigt kun at tillade afgræsning ved husdyr i kronens skove, og da kun hvis det kunne ske uden skade for opvoksende træer.

For de private skoves vedkommende udstedtes Skovforordningen af 27. sept. 1805. Den påbød hegning af udskiftede skove inden 3 år fra udstedelsesdatoen, og at der ikke længere måtte græsses i skovene med kreaturer. Der var dog enkelte undtagelser såsom små, fritliggende skovstykker og skovenge, og svin måtte holdes i skovene.

Herefter blev dyrene stort set holdt ude af skovene, som nu ændrede udseende, over en årrække mistede de deres åbne præg og blev tætte og

højstammede. Om man nu havde behov for mere græs til dyrene i perioder eller anvendte dyrene i skovdyrkningsøjemed - uberettiget eller efter dispensation - så fortsatte afgræsningen flere steder, dette berettes således om størsteparten af skovene under de fynske godser, men også her i Nordjylland, eks. Høstemark Skov i 1832.

Skovforordningen gjaldt ikke for statsskovene, hvor græsningstilladelse kunne gives af skovadministrationen.

Op mod det 20. århundrede forsvandt svinene fra skovene og kreaturgræsningen indskrænktes til enkelte køer og heste, som især blev holdt af mennesker med tilknytning til skoven.

Skovloven af 1805 blev afløst af Skovloven af 11. maj 1935. Den omfatter alle fredskove, såvel i privat - som i offentlig eje. § 17 der omhandler skovgræsning, har følgende ordlyd: "På træbevoksede arealer i fredskove kan skovtilsynet, hvor det kan ske uden skade for skoven, give tilladelse til græsning af heste, køer og ungkvæg samt svinedrift på nærmere fastsatte vilkår. Al anden græsning eller drift med husdyr på nævnte arealer er forbudt."

Aktuelle betragtninger

Denne bestemmelse er uden væsentlige ændringer videreført i skovloven af 1989 § 17 stk. 5.

I de seneste årtier er man igen begyndt at interessere sig for græsning som et middel i skovdyrkingen, hvadenten det drejer sig om udnyttelse af vegetationen (foderenheder), naturpleje eller renholdelse i anlagte kulturer, i alle tilfælde kombineret med en kødproduktion. Skovgræsning praktiseres især på New Zealand, sydlige USA, Sverige, Ungarn og Jugoslavien ligesom større forsøg er foretaget i Norge og Japan. Herhjemme afgræsses med kvæg og får på mange lokaliteter i såvel naturplejen som i skovdyrkingen.

I Hammer Bakker kan man tænke sig følgende områder anvendt til afgræsning:

Ubevoksede arealer, hvor urte- og træagtige vækster ønskes holdt nede, eks. stormfaldsarealer eller afdrevne områder, hvor tilplantning ønskes udsendt.

Kulturer, hvor konkurrerende urte- og træagtig opvækst ønskes fjernet eller hæmmet. Det kan være nåletræskulturer i almindelighed eller pyntegrønt- og juletræskulturer i særdeleshed, hvor også fremkommelighed spiller en rolle.

Selvforryngelsesarealer, hvor der ønskes jordbearbejdning og evt. rydning af uønskede vækster, før forryngelse finder sted.

AFGRÆSNING MED FÅR.

De fleste "skovfolk" har vel efterhånden hørt om anvendelse af får som redskab i skoven.

Fårenes spændvidde som art har muliggjort tilpasning til forskellige klimaforhold og dermed plantesamfund. En forudsætning for at udnytte deres muligheder ligger i at kende deres typiske og afvigende adfærd under forskellige betingelser.

Med den store vidde i såvel tilpasning som adfærd hos fåret har mennesket op igennem tiderne bragt mange, forskellige produkt- og produktions-egenskaber for dagens lys, ved avl gennem brug af såvel genetisk betingede som tillærte egenskaber og adfærd. Dette kommer tydeligt til udtryk ved, at vi i Danmark har 23 fåreracer.

Racer.

Racerne kan meget groft opdeles i Land-, Hede-, Bjergrace og Kødracer. Til førstnævnte hører f.eks. Nordeuropæiske Korthalefår som Islandske, Grønlandske, Færøske, Finske, Lüneburgere og Gotlandske. Disse dyr bevæger sig gerne 10-18 km/dag i deres fødesøgning, som kan foretages op til 1,5 m højde, ligesom træagtige vækster her foretrakkes i højere grad end hos kødracerne. De bevæger sig 3-5 km/dag i deres fødesøgning og kan hente foder i op til 0,8 m højde, men foretrækker afgræsning af urteagtige vækster. Eks. på kødracer er Oxford Down, Leicester, Texel, Marskfår, Dorset, Rygja og Shropshire.

Pasning og tilsyn.

Ved anvendelse af får er det vigtigt, at passe fårene ordentligt, de skal være i god kondition og sunde. Det er vigtigt at kunne vurdere fodermængde og -værdi i tilstedeværende vækster, som ønskes fjernet. Det gælder ikke om at holde jorden sort i kulturen, men om at holde uønsket vegetation i ave, og fårene skal altid have adgang til mineraler. Erfaringer viser, at kulturpleje med får kræver grundigt tilsyn, og her er det især nyttigt at kende dyrenes adfærd. Græsningsperioderne synes stærkt påvirket af dagslyset således, at fårene begynder græsning ved solopgang, holder pause midt på dagen og afslutter eftermiddagsgræsningen ved solnedgang. Skal fårene gå ude hele året skal der vinterfodres og huske tilskud af mineraler og vitaminer. Afhængig af græstilbud og græsningsperiodens længde bestemmes antal dyr/ha. 5-8 får/ha vil være passende de fleste steder i Hammer Bakker, men bruges periodisk on/off-græsning kan anvendes 30-40 får/ha/græsningsperiode.

Fårene har en spaltet overlæbe, og derfor kan de afgræsse meget tæt til jorden. Under gode græsningsforhold er de stærkt selektive græssere for

både plantedel og -art. Man siger, at får helst vil æde de plantedele, der er groet natten før. Den karakteristiske, nippende og selektive foderoptagelse kan være forklaring på, at får ikke så ofte som kvæg optager fremmedlegemer. Generelt synes får at foretrække tokimbladede planter fremfor enkimbladede, mens det er omvendt for kvæg.

Anvendelse

Den mest anvendte race i kulturer er Shropshire, men også Leicester og texel anvendes. Når der tales om raceegenskaber, vover jeg den påstand, at der er større forskelle imellem end racerne imellem, altså tro ikke at f.eks. Shropshire aldrig æder af træerne! Husk at et fårs adfærdsmæssige reaktion kan påvirke andre får, så viser der sig en "træbider" i flokken skal den væk øjeblikkeligt.

Da der ofte kun er nuanceforskelle mellem fårs normale adfærd og ændringer som følge af et foderskift forudsættes godt kendskab til dyrene som individer, god iagttagelse og hukommelse for at kunne gribe ind i rette tid. Fårene kan være et godt redskab i skovdyrkingen, og der er vel større fornøjelse i at sælge slagtelam end i at betale for sprøjtemidler, men fårehold kræver en viden om dyrene, så i nogle tilfælde, var det måske en idé, at træffe aftale med en fåreavler om pasning og afgræsning i kulturene.

Forsøg

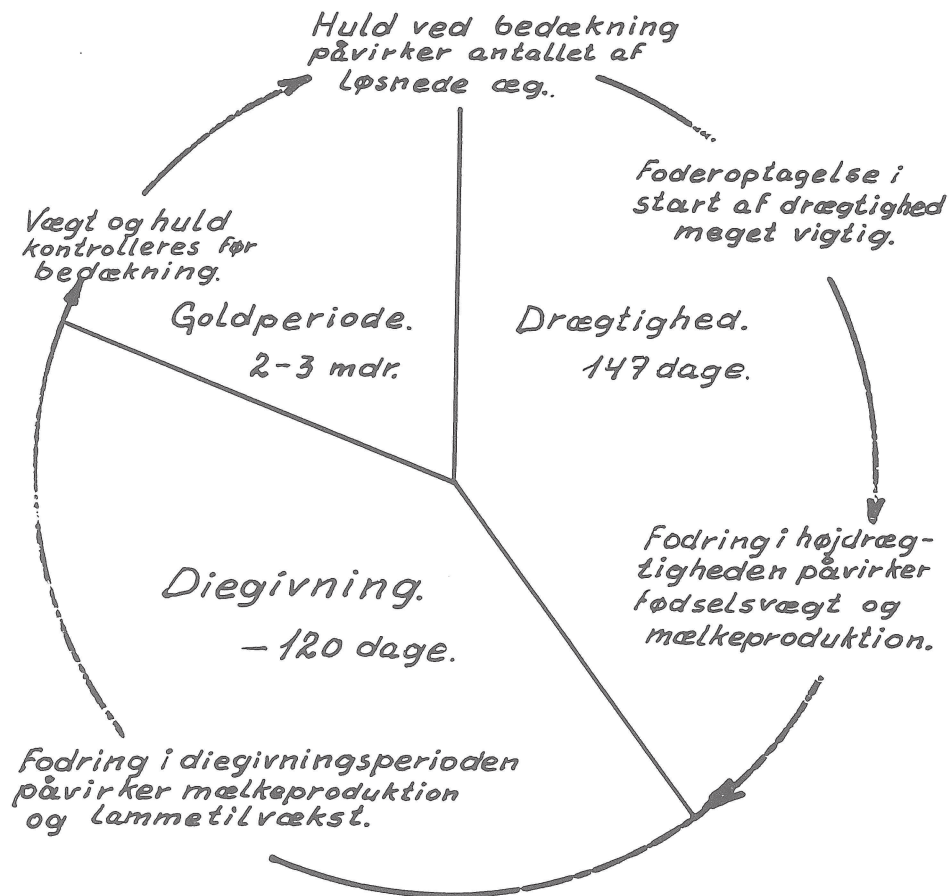
Der er i 1991 aftalt 3-årigt forsøg med får i juletræskultur. Forsøgene udføres af Skovteknisk Institut i samarbejde med Husdyrbrugsinstituttet ved Landbohøjskolen og skal belyse:

- Økonomi ved "dyrisk" ukrudtsbekæmpelse.
- Belægningsgrad (antal dyr/ha).
- On/off-græsning contra permanent græsning.
- Optimering ved tilskudsfodring.
- Optimering ved indsåning af kvælstofproducerende afgrøde.

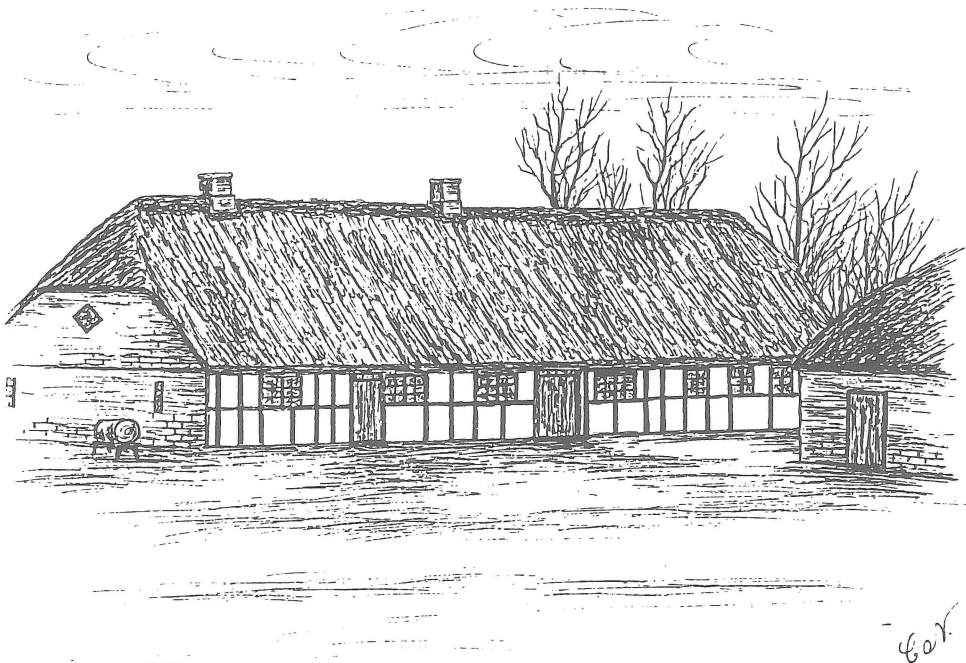
Resultaterne af disse forsøg imødeses med forventning om mulighed for yderligere anvendelse af dyr i skovdyrkingen med henblik på reduktion i omkostningerne.

Jens Petersen

Fårenes fodring gennem året.

Med Gartner-Karl i Hammer Bakker 2.

LANGBROKRO tegnet af Karl Nielsen. Se også Hedin: Hammer Bakker side 108.

Den kgl. privilegerede Langbrokro lå ved den gamle Aalborg-Hjørring landevej umiddelbart syd for Hammer Bakker. Den stammer fra 1700-tallet og omtales således i en hartkornsspecifikation fra 1788. Den fik en ret kort levetid. Lidt hen i 1800-tallet blev Hjørring-vejen nemlig flyttet uden for bakkerne og fik det forløb, vi kender i dag. Kromanden måtte slå tappen i tøndens for sidste gang og lukke sin kro. Der kom ikke flere krogæster. Langbrokro fortsatte som landbrug. De gamle krobygninger holdt ud til lidt ind i vort århundrede, hvor nye bygninger er kommet til: udhusene færdigbygget 1915, stuehuset 1925. På Langbrokro findes endnu minder fra den gamle krotid, bl.a. en priskurant samt gamle fade.

Langbrokro ejes i dag af Søren Sørensen, der på sin moders side stammer fra den sidste kromand på Langbrokro. Afsluttende skal nævnes, at vejen fra Vodskov forbi Langbrokro op til Tingvejen i dag bærer navnet Langbrokrovej.

- og andre dyrs fjende. Selvfølgelig er det en grov generalisering over hunde, men lad påstanden være udgangspunktet for nogle betragtninger over et problem, som er Lodsejersammenslutningens medlemmer meget vedkommende.

Lidt historie:

Hund og menneske har fulgtes længe. Det ældste knoglefund af en hund, der bevisligt levede i nærheden af mennesker, er fra mesolitikum, den mellemste stenalder, og er aldersbestemt til ca. 10.000 år. Forskerne anser en ulveart for at være hundenes væsentligste stamfar. Efterhånden opdagede mennesket hundens fortrin som hjælper ved jagten på andre dyr og som vagthund, fordi hunden lærte at tilpasse sig mennesket, at adlyde ordrer og underkaste sig mennesket som dens "flokkfører". Direkte forfædre til vore dages racehunde lader sig ikke opregne, men der findes visse grupper af bronzealderhunde, som med nogen sikkerhed kan antages at være forløbere til vore racetyper. Man avlede til specielle formål, nyttige for mennesket, og gik mere efter egenskaber end udseende. Egentlig raceavl begyndte først i midten af forrige århundrede, men vi ved at allerede i det gamle Ægypten omkring 2500 f.Kr. var hunde værdsatte som familiehunde og at den græske digter Xenophon, 400 år f. Kr. skrev en bog "Om kunsten at føre hunde".

Hundehold:

Når mange vælger at bo i de store byers satellitbyer som her Vodskov, Vestbjerg, Grindsted, er det ikke bare fordi grundene måske er billigere end i Aalborg. Det er ofte fordi man vælger besværet med den større daglige transport, når den giver mulighed for et bedre miljø, renere luft, mindre afstand til naturoplevelser i Hammer bakker. Så kommer køb af hund til familien ofte ind i billedet, og den allervigtigste fase er overvejelsen om, hvad hunden skal bruges til. Det er jo ikke en genstand man anskaffer og kaster bort efter for godt befindende, men et dyr, der knytter sig stærkt til sin familie. Skal hunden løse en bestemt opgave som vagt eller jagt, er valget overskueligt, skal den kun være til selskab bliver det sværere at vælge mellem de mange racer.

Motion og opdragelse:

Uanset hvilken race man vælger, har hunden behov for bevægelse, og især de store hunde stiller store krav til daglig motion. Hvis den vordende hundeejer ikke har lyst til hver dag og i al slags vejr at gå eller cykle lange ture, bør han tænke sig endog meget godt om ved valget af hunderace og vælge en med begrænset behov for motion, som evt. kan klares i den hjemlige have. Hvis man ikke giver hunden mulighed for at leve op til sine arvede egenskaber, får man let en rastløs og uartig hund, som aldrig bli'r rigtig tilpasset i familien.

Nøgleordet i opdragelsen er konsekvens og allervigtigst er, at hundeejeren erkender sin rolle som hundens flokfører, der forlanger lydighed - ellers svigter han/hun sin hund.

Hundens motionering:

Efter denne lange indledende snak kommer omtalen af det for medlemmerne af Lodsejersammenslutningen mest vedkommende problem: bakkernes anvendelse til motioneringsområde for omegnens beboere. Problemet er på landsplan så stort, at det forlængst har givet anledning til en lovgivning herom, ikke mindre end 4 forskellige love har paragraffer herom. De er løbende blevet justeret, så det vil være formålstjenligt her at give ordet til vores formand, advokat Tage Kragbak:

De 4 love, der tænkes på i det foregående, er lov om mark- og vejfred, naturfredningsloven, lov om jagt- og vildtforvaltning og hundeloven. Det er love, som er givet med meget forskellige formål for øje, og reglerne om hunde optræder derfor i meget forskellig sammenhæng. Jeg gengiver og omtaler de lovbestemmelser, som direkte vedrører hundes færden og mulighederne for at skride ind heroverfor. Derudover findes der også bestemmelser om erstatnings- og strafansvar. Omtalen af disse bestemmelser falder udenfor nærværende indlæg.

Bestemmelser i lov om mark- og vejfred

"§ 5. Enhver er berettiget til selv at optage eller lade optage fremmede husdyr, som uden hjemmel færdes løse på hans grund.

Stk. 2. På veje kan optagelsesretten udøves af den, hvem vedligeholdelsen påhviler. Såfremt vejen er åben for almindelig færdsel, kan optagelsesretten tillige udøves af politiet.

Stk. 4. På fredede sandflugtsstrækninger kan optagelsesretten udøves ... af grundens ejer eller bruger ....

§ 6. Ved optageren, hvem dyret tilhører, skal han snarest muligt og inden 24 timer, efter at optagelsen har fundet sted, tilstille denne - eller en til hans husstand hørende voksen person - underretning herom.

Stk. 2. Ved optageren ikke, hvem dyret tilhører, skal anmeldelse om optagelse inden samme frist ske til politiet ..."

Derudover findes der i lov om mark- og vejfred meget detaljerede bestemmelser om optagelsespenge, pligt til fodring og pasning af det optagne dyr, om godtgørelse for fodring og pasning m.v., som det vil føre for vidt at gengive her.

I de tilfælde, hvor hunden forgæves er søgt optaget, gælder følgende bestemmelser:

§ 14. ... omstreffende hunde ... har den optagelsesberettigede ret til på hensigtsmæssig måde at fjerne fra sin grund og er ikke pligtig at yde erstatning, såfremt dyret herved kommer tilskade eller omkommer. Den, der var besidder af dyret, kan fordre det beskadigede eller dræbte dyr udleveret mod betaling af erstatning for voldt skade ...

Stk. 2. Nedskydning eller anden direkte på drab af dyret sigtende fremgangsmåde må dog kun anvendes, når dyrets besidder i forvejen indenfor det sidste år er advaret. Er besidderen ukendt, kan advarsel indeholdende en kort beskrivelse af det pågældende dyr ske gennem et på egnen udbredt dagblad. Advarsel er dog ufornøden, når dyret angriber andre husdyr eller frembyder nærliggende fare for person eller ejendom."

Det er værd at bemærke, at loven giver mulighed for at fjerne omstreffende hunde "på hensigtsmæssig måde". Den formulering giver en vis frihed, men det er en frihed under ansvar. Særligt må man være opmærksom på ikke at komme til at overtræde dyreværnslovens forbud mod at udsætte dyr for unødigt lidelse og, hvis der er tale om at aflive hunden, at sørge for at overholde samme

lovs regel om, at den, der vil aflive et dyr, skal sikre sig, at dyret dræbes så hurtigt og så smertefrit som muligt. Således er en grundejer straffet for at beskyde en hund med hagl for at jage den bort med den følge, at hunden kort efter døde, og en grundejer, som bandt en snor med 3 vedhængende tomme blikdåser om hale og punghals på en hund, der havde strejft om på hans ejendom, hvilket medførte opsvulmen af pungen, således at hunden blev kastreret, blev også straffet.

Hvis det ikke lykkes at optage - altså fange - en omstrejfende hund, og det derfor er nødvendigt at aflive den, hvis den ikke blot kan jages bort, bør man kun skyde, hvis man er sikker på at kunne dræbe hunden med skuddet. Det er sikkert klogt at undlade at skyde på en hund med hagl på længere afstand, end man ville benytte på et stykke råvildt, eller at benytte jagtriffel. Og vær endelig opmærksom på reglen om, at dyrets ejer skal være advaret indenfor det sidste år.

Regler om hunde i naturfredningslovens kap. VIII om almenhedens færdsel og ophold.

I § 55 om skove og i § 56 om udyrkede arealer er det fastslået, at "løse hunde må ikke medtages".

Hunde i snor må altså godt tages med, forudsat naturligvis at den person, der tager hunden med, selv følger lovens regler om adgang til skoven eller det udyrkede areal.

Som grundejer kan man roligt fastholde, at enhver hund, der ikke er i snor, er løs, også selvom hundens menneske - som det jo ofte sker, når vi påtaler at en hund er løs - hævder, at hunden skam er under fuld kontrol. Selvom dette skulle passe, er den altså løs, og det er ulovligt.

Ikke helt sjældent ses hunde "ført" i snore, som er mange meter lange. Mig bekendt findes der ingen afgørelser, som fastslår, om en hund i en f.eks. 20 meter lang snor i naturfredningslovens forstand må betragtes som løs eller ej. Benyttelse af en tøjsnor i stedet for en hundesnor er efter min vurdering en omgåelse af lovens forbud mod at medtage løse hunde, og hunde "ført" på den måde kan jo også forvolde mange af de samme skader som hunde, der overhovedet ikke er i snor. Efter min vurdering kan man der-

for som grundejer ganske roligt påtale en sådan fremfærd fra hundeejerens side.

Regler i lov om jagt- og vildtforvaltning.

"§ 10. Uvedkommende må ikke færdes med hund på anden mands jagtgrund udenfor de veje og stier, der er åbne for almindelig færdsel.

§ 11. Den jagtberettigede har ret til at fjerne, optage eller nedskyde omstrejfende hunde på sin jagtgrund i overensstemmelse med mark- og vejfredslovens regler."

Det er måske her værd at gøre opmærksom på, at en "omstrejfende" hund i jagtlovens forstand ikke er det samme som en "løs" hund i naturfredningslovens forstand. Der skal mere til, for at en hund kan betegnes som omstrejfende. Når en hund er i følge med sin herre, er den ikke ubetinget omstrejfende, selvom den skulle løbe ind på en anden mands grund. I en dom er det antaget, at en støver som forfulgte en anskudt hare indover naboens marker og derved var kommet ca. 1 km bort fra sin herre, ikke kunne anses for ved den pågældende lejlighed at have været omstrejfende. En anden dom fastslog, at en jagthund, der under jagten i ca. 1/2 time havde været sluppet løs, men som dog stadig havde haft føling med sin herre, ikke kunne betragtes som omstrejfende. En tredje dom fastslog derimod, at en jagthund, der under en jagt forfulgte et dyr ind på nabogrunden, blev anset som omstrejfende. Det fremhævedes, at der ikke kunne stilles strenge beviskrav, da hunden ikke kom fra nogen lovlig støverjagt, og da omstændighederne ved jagten på et blot ca. 1 tdl. stort areal nok kunne gøre afværgehandling påkrævet.

Er hunden derimod ikke ifølge med personer, vil den i almindelighed være omstrejfende, når den færdes på anden mands grund.

Det er nødvendigt at være opmærksom på, at nedskydning af en hund, der ikke kan anses for omstrejfende, medfører, at den der har skudt hunden, må erstatte hundens ejer dens værdi. I tilfælde, hvor det på forhånd er ganske klart, at der ikke er grundlag for at skyde hunden, kan straf for nedskydningen efter straffelovens bestemmelser om hærværk tænkes.

Sammenfattende kan det om jagtlovens regler anbefales at fjerne eller optage den omstrefjende hund og kun, hvis det er absolut nødvendigt, at benytte muligheden for at skyde hunden. Derved begrænses risikoen for at pådrage sig et erstatningsansvar (og strafansvar) mest muligt.

Regler i hundeloven.

I § 3, stk. 4, er det bestemt, at "udenfor byer og områder med bymæssig bebyggelse påhviler det besidderen af en hund at drage omsorg for, at den ikke strejfer om."

Bestemmelsen giver ikke anledning til særlige bemærkninger, og den har næppe megen selvstændig betydning ved siden af de bestemmelser fra de øvrige love, der er omtalt ovenfor.

Det er næppe muligt at sammenfatte reglerne om hunde mere kort og klart og mere forbrugervenligt for grundejere end den måde, det er gjort på i folderen "På rette spor med hunde i snor", som omtalt nedenfor af Arne Neergaard Jacobsen og som jeg her vil citere, idet jeg dog har erstattet folderens udtryk "skovens personale" med udtrykket "grundejeren".

"Grundejeren kan politianmelde personer, der går med løs hund, hvor det ikke er tilladt.

Grundejeren har ret til at indfange omstrefjende hunde og aflevere dem til politiet.

Nedskydning af omstrefjende hunde kan ske, når hundens ejer er advaret i forvejen indenfor det sidste år. Er ejeren ukendt, kan advarsel med en kort beskrivelse af den pågældende hund gives gennem en lokal avis."

Tage Kragbak

Hvorfor har det været nødvendigt at slå alle hunde over en kam i lovgivningen? De er jo hverken lige store, lige hurtige, lige jagtvirige eller lige lydige? Nej, men alligevel skal de føres i snor af en række grunde:

1. De afgiver alle en fart (lugt) af hund, som skræmmer vildtet og som kan betyde, at det for en tid ikke tør vende tilbage til fourageringsområdet eller til dets unger.

2. Selv den fredeligste familiehund kan - hvis der løber en hare eller et rådyr over skovvejen - blive overvældet af sine instinkter, glemme al lydighed og stikke af fra ejeren.

3. Mange børn og voksne er bange for hunde - uanset størrelsen - og det er ikke mærkeligt, når der hvert år behandles omkring 10.000 danskere på skadestuerne for hundebid + alle dem, der ikke kommer på skadestuerne.

4. Udover løbende vildt som jages og skambides, er der fugle, der yngler på jorder, som kan få reden ryddet for æg og unger. Det sker ofte.

Sammenfattende:

Naturen er trængt, og løse hunde er til skade for naturen og til gene for andre gæster i skoven. Det er ikke hundene, der er noget galt med, det er hundeejerne som er tankeløse, når de ikke gør sig klart, at deres hund kan forstyrre naturen selvom den ikke laver synlige skader.

Hvad gør vi som lodsejere, når vi møder en skovgæst med en løs hund? De fleste af os bryder os vel ikke om at lege skovbetjent, men en nødvendig påtale og udlevering af et eksemplar af brochuren "På rette spor med hunden i snor" fra Skov- og Naturstyrelsen (de fås gratis på bibliotekerne) må siges at være relevant, den første gang man træffer vedkommende hundeejer. Men i gentagelsestilfælde vil ingen kunne bebrejde en lodsejer, der følger lovgivningens retningslinier, som de er beskrevet af Kragbak.

A.N.J.

Sammenfattende kan det om jagtlovens regler anbefales at fjerne eller optage den omstrefjende hund og kun, hvis det er absolut nødvendigt, at benytte muligheden for at skyde hunden. Derved begrænses risikoen for at pådrage sig et erstatningsansvar (og strafansvar) mest muligt.

Regler i hundeloven.

I § 3, stk. 4, er det bestemt, at "udenfor byer og områder med bymæssig bebyggelse påhviler det besidderen af en hund at drage omsorg for, at den ikke strejfer om."

Bestemmelsen giver ikke anledning til særlige bemærkninger, og den har næppe megen selvstændig betydning ved siden af de bestemmelser fra de øvrige love, der er omtalt ovenfor.

Det er næppe muligt at sammenfatte reglerne om hunde mere kort og klart og mere forbrugervenligt for grundejere end den måde, det er gjort på i folderen "På rette spor med hunde i snor", som omtalt nedenfor af Arne Neergaard Jacobsen og som jeg her vil citere, idet jeg dog har erstattet folderens udtryk "skovens personale" med udtrykket "grundejeren".

"Grundejeren kan politianmelde personer, der går med løs hund, hvor det ikke er tilladt.

Grundejeren har ret til at indfange omstrefjende hunde og aflevere dem til politiet.

Nedskydning af omstrefjende hunde kan ske, når hundens ejer er advaret i forvejen indenfor det sidste år. Er ejeren ukendt, kan advarsel med en kort beskrivelse af den pågældende hund gives gennem en lokal avis."

Tage Kragbak

Hvorfor har det været nødvendigt at slå alle hunde over en kam i lovgivningen? De er jo hverken lige store, lige hurtige, lige jagtivrige eller lige lydige? Nej, men alligevel skal de føres i snor af en række grunde:

1. De afgiver alle en fært (lugt) af hund, som skræmmer vildtet og som kan betyde, at det for en tid ikke tør vende tilbage til fourageringsområdet eller til dets unger.

2. Selv den fredeligste familiehund kan - hvis der løber en hare eller et rådyr over skovvejen - blive overvældet af sine instinkter, glemme al lydighed og stikke af fra ejeren.

3. Mange børn og voksne er bange for hunde - uanset størrelsen - og det er ikke mærkeligt, når der hvert år behandles omkring 10.000 danskere på skadestuerne for hundebid + alle dem, der ikke kommer på skadestuerne.

4. Udover løbende vildt som jages og skambides, er der fugle, der yngler på jorder, som kan få reden ryddet for æg og unger. Det sker ofte.

Sammenfattende:

Naturen er trængt, og løse hunde er til skade for naturen og til gene for andre gæster i skoven. Det er ikke hundene, der er noget galt med, det er hundeejerne som er tankeløse, når de ikke gør sig klart, at deres hund kan forstyrre naturen selvom den ikke laver synlige skader.

Hvad gør vi som lodsejere, når vi møder en skovgæst med en løs hund? De fleste af os bryder os vel ikke om at lege skovbetjent, men en nødvendig påtale og udlevering af et eksemplar af brochuren "På rette spor med hunden i snor" fra Skov- og Naturstyrelsen (de fås gratis på bibliotekerne) må siges at være relevant, den første gang man træffer vedkommende hundeejer. Men i gentagelsestilfælde vil ingen kunne bebrejde en lodsejer, der følger lovgivningens retningslinier, som de er beskrevet af Kragbak.

A.N.J.

Kunstnere i Hammer Bakker

Af William Jessen

Billedhuggeren William Jessen, Vodskov, fortæller i kronikken erindringer fra den kunstner-"koloni", der i en årrække holdt til i de smukke omgivelser.

En vandringsmand er kommet til et sted i Gl. Vodskov, hvor vejene deler sig, og han står ved et pænt hvidt vejskilt, opsat af kommunen. Her lytter han til en treklang: bonden, læreren, kunstneren.

Der mod øst, bag tjørnehækken og snebærbusken, lå den gamle stråttækte landsbyskole, hvor lærer Sigurd Ersted havde et virke for hjem, skole og kirke fra 1896-1936. Ved en nyanlagt vej, der løber mod vest, står et smukt gammelt lindetræ og breder kronen over en grøn plæne. Her boede i årene fra 1904-10 om sommeren nogle kunstnere: Marianne og Jens Vige, Niels Bjerre, Niels Larsen Stevns og Thøger Larsen. Disse kunstnere følte sig stærkt knyttet til og inspireret af det alvorlige landskab i Hammer. Senere og efter 1914 kom andre kunstnere til, nemlig dyremaleren Resen Steenstrup, Rud Petersen, Johan Schlichtkrull og billedhuggerne N. Hansen-Jacobsen og Jens Lund m.fl. Her malede og digtede disse kunstnere om landskabet og de nøjsomme mennesker på fattigt, sandet jord. De boede, som Thøger Larsen skrev i mindeskriftet Hammer Bakker:

i små synkende huse
i dybe læ
ved et ensomt træ.

Inden vandringsmanden går videre ad den gamle hedevej, som fører til bakkerne, ser han mod nord "den røde gård", hvor to søskende, Maren og Peder Pedersen, boede i mange år, og uden tanke og tale om noget, der hedder "Op og ned med kulturen", fandt man her en virkelig bondekultur, thi disse mennesker og bønder i den gamle gård meddelte sig selv så spontant og oprigtigt, at man kom til at tænke på karakterkultur.

I Gl. Vodskov traf jeg i 1938 en gammel syg kone, der kaldtes Vild-Stine. Hun stammede fra Vildmosen, deraf navnet. Hun boede, da jeg traf hende, i et af de små hyrdhuse til Attrupgård. Her lå hun i en mørk stue og var syg. Hun var blevet lidt mistænksom overfor sine medmennesker. Der var f.eks. altid nyrevet under et gammelt surt æbletræ, thi som naboen sagde til mig, nu mistænkte hun andre. Men det var nu ikke så mærkeligt, for Vild-Stine havde været indblandet i et drama i Hammer Bakker, beskyldt for at have sat ild på Store Jens Peters ejendom. Det endte med, at Vild-Stine, højt frugtsommelig, blev indsat i Sundby arrest, hvor hun fødte sit barn - for kort efter at blive løsladt med fuld oprejsning og erstatning for

Per Thomassen
"Pebermosen" Hammer Bakker - Sep. 1991

min fod og kæruldens hvide duske lyser på øerne. Endnu kan skyerne spejle sig i mosens mørke vand takket være menneskets kloge indgriben. Måtte menneskets dumme, kortsigtede, egoistiske indgriben være bandlyst på dette sted, hvor luften endnu er så ren, at lav kan trives på træernes grene, og hvor trafikken er så langt borte, at naturens stilhed høres.

Per Thomassen

uforskyldt varetægt. En knægt havde tilstået at have sat ild på Jens Peters ejendom i Storedal. - Men jeg husker Vild-Stine, som hun lå der, mørk og indadvendt i et mørkt kammer. En stavlommelygte, som jeg ophængte over hendes seng, gav et lille lysglimt i hendes trætte øjne.

Går man videre ad den gamle hedevej til Vodskov Kløve (den gamle Sæbyvej), ser man til højre Stormosen og "Valstedhus" (malerparret Meta og Resen Steenstrup fra årene 1915-23). Et smukt kunstnerhjem blev indrettet i det gamle husmandssted af Meta Steenstrup, som også opkaldte stedet efter sit barndomshjem Valsted ved Sebbesund. I 1923 overtog billedhuggeren og skulpturkonservatoren ved Statens Museum, Jens Lund, denne ejendom, og her boede han og familien om sommeren til 1946. Jens Lund var en formens mester, som arbejdede i moseg, i sandsten og granit, og han har udført store arbejder rundt om i landet, bl.a. frontfigurerne på Københavns Hovedbanegård restaureret Frihedsstøtten, opstillet skelstenen ved Hellerup og flere andre granitarbejder.

På den nordvestlige side af Stormosen ligger nogle små stråtækte huse, som måske snart vil synke i jorden. Efter maleren Jens Viges død i 1912 kom hans enke Marianne Vige ofte til Vodskov, og omkring 1915 blev hun ved sagfører Anders Olesens mellemkomst ejer af husmandsstedet Skovhuset. Her i fru Viges sommerbolig kom igennem årene mange gode kunstnere for kortere og længere tid, og her var altid god kunst i disse stuer. Et skønt billede, som jeg særlig husker, var malet af Jens Vige og forestillede en gammel bedstemor. Dette billede hænger nu på Skagen Museum. Heldigt var det, at maleren Johan Schlichtkrull reddede dette fra at komme i kakkelovnen sammen med andre billeder.

En anden betydelig kunstner, jeg husker fra årene omkring 1926-27, var maleren N. Larsen Stevns, når han vandrede med sine malergrejer til Korsdalen, og jeg i tavs afstand betragtede hans kunstneriske virke, en oplevelse at se ham dreje de runde pensler i farve, nøje undersøge farvestyrken for derefter at sætte den på lærredet punkt for punkt, lys og skygge, en kamp med farve- og lysværdierne, en enestående koloristisk vision. - Og så kunstnerens kone Anna Larsen Stevns, der ved middagstid kommer gående med madspanden til maleren, et almuetræk fra denne periode.

I dag står jeg ved det gamle, gule og faldefærdige hus og tænker på denne store mesters indsats bl.a. i Viborg Domkirke, H.C. Andersens hus i Odense, Hjørring Bibliotek og så den skønne altertavle i Vrensted kirke og mange flere arbejder.

Samtidig med Larsen Stevns kom en anden kunstner for at besøge de gule huse, og det var digteren Thøger Larsen. Jeg tager sikkert ikke fejl,

når jeg husker, at han gik og var svanger med samlingen "Trækfuglevej" (1927) med digtet "Sommerhalvåret", for han sluttede denne stilfærdige sammenkomst hos fru Vige med en afsked: "Farvel, det er atter jævndøgns tid" .....

Thøger Larsen døde i 1928 som 53-årig. En dag finder jeg oppe i fru Viges brændehus et planetarium, der fortæller lidt om Thøger Larsens astronomiske interesser, sirligt havde han her rekonstrueret vort solsystem, bevægeligt, håndgribeligt, netop hvad han digter om i "Bakker og Bølger" fra (1912): "Jeg står i dag på stjernens hvælv" .....

- Og nede på Skovvejen til Hammer Bakker står endnu et minde i granit om digteren Thøger Larsen. Omkring 1926 har han ved hjælp af billedhuggeren N. Hansen-Jacobsens mejsel vist stjernebilledet "Karlsvognen".

Billedhuggeren Hansen-Jacobsen var også en hyppig gæst om sommeren i Hammer Bakker og i "Højhuset". På vej til Grindsted, nord for "Torndal" havde han indrettet et smukt, enkelt hjem, og i sommeren 1936 og 1937 besøgte jeg ham ofte der, og som billedhugger og keramikertalte han mig mange værdifulde ting. Han havde nok af tid, når han slog sig til ro i "Højhuset", hvor der var en skøn udsigt over Hammer Bakker.

Går man fra "Højhuset" i sydvestlig retning, kommer man til "Ørndalshus" i nærheden af Røverdalen. I "Ørndalshus" boede efter lærer Sigurd Erstedts beretning Johan Skjoldborg under et arbejde, han havde her i Hammer Bakker med at sætte kronestene på de mange fredede gravhøje. ("Gravrøvere" havde nemlig været ved en af Tvillingehøjene).

Syd for Ørndal, ved Paradisdalen boede i årene fra 1918-1945 maleren J.C. Schlichtkrull i en ejendom, som han købte af "Emmer Laurits". - Schlichtkrull er måske den kunstner, der stærkest og mest trofast elskede Hammer Bakker. Her har han i ca. 30 år med kærlighed til den frie og ubundne natur malet de skønneste billeder, hvoraf to hænger hos gårdejer C. Olesen, "Skovgård" i Vodskov, et par andre i Nørresundby Bank og på Aalborg Museum.

I hjemmet hos Marie og Johan Schlichtkrull var min kone og jeg en jævnlig gæst, særlig under sidste verdenskrig. Her følte vi os trygge hos disse beskedne mennesker.

Når maleren sad i de lavloftede stuer og fortalte stilfærdigt om sin mangeårige lærergerning på akademiets malerskole, lyttede vi opmærksomt. Schlichtkrull havde selv været elev hos professor Carl Bloch, og han fortalte bl.a., at når elever kom til Carl Bloch for at få et igangværende arbejde korrigeret, sagde han ofte: "nu er jeg gammel, har svært ved at se, men jeg ved, at i jeres billeder skal mere lys, mere lys".

Schlichtkrull elskede at vandre i Hammer Bakker. En dag fulgte jeg ham på vej fra Skovhuset over marken til Tusborg, forbi Sigrid og Poul Madsens noget faldefærdige hytte ved Storedal. Her kom Sigrid Madsen

os i møde og bad os se indenfor, hvor hun glædestrålende viste os sin nytapetserede stue. Med en farvestrålende tapetprøvebog fra maler Arnold Larsen i Vodskov havde hun tapetseret væg og loft. Gulvet var lerstampet, overstrøet med rent sand - og trods farveglæden virkede den lille stue ret hyggelig. Ved udgangen lå et stort rum, tidligere en lade, her stod hendes to småpiger ved et komfur med nogle køkkensager på, og gennem et stort hul i taget fløj duer ud og ind.

I årene under krigen malede Schlichtkrull ikke mere, han sagde, at han ikke kunne skelne farverne. En aften i slutningen af april 1945 døde han i en alder af 79 år. Jeg husker tydeligt den måneskinsaften i den mørke, lavloftede stue, da plantør Simon Nielsen og jeg lagde den gamle maler i kiste og bar ham gennem gyvelen op i atelieret på bakken.

Inde fra Aalborg hørte vi dumpe drøn og flyvealarm. Dagen efter i det skønneste forårsvejr fulgte vi en lille skare af folk fra Hammer Bakker, Schlichtkrull til hans sidste hvilested på Hammer kirkegård.

Og selv om man står ved en korsvej - på et hjørne, kan man i dag ikke lade være med i ærbødighed at tænke på alle disse mennesker, der her har levet i og ved Hammer Bakker igennem kun 50 år - mennesker, der gør levet og ulevet liv til mere end liv.

WILLIAM JESSEN

ADVOKATFIRMAET

KINNERUP & PARTNERE

Stig Ejler Jensen(H)	O. Nepper-Christensen(H)	Vesterbro 23
Tage Kragbak(H)	Jørgen Pasgaard(L)	9100 Aalborg
Mona Martens(H)	Jens Rye-Andersen(H)	Tlf. 98 16 16 00
		Fax: 98 16 66 22

Medlem af EUROJURIS International

KURT'S SAVVÆRK/ TØMMERHANDEL

v. Kurt Jensen . Søhusevej 54 . Hammer Bakker . 9380 Vestbjerg . Tlf. 98 29 70 16

TRÆ købes, evt. på roden, også mindre partier.

OPSKÆRING af tømmer.

SALG af tømmer, brædder og lægter
direkte fra savværket.

Fredag kl. 12.00 - 18.00

Lørdag kl. 08.00 - 12.00

eller efter aftale på tlf. 98 29 70 16
(bedst mellem kl. 18 - 20).

Prøv en ny PARTNER

PARTNER 360
motorsav med 18"
sværd.

1395,-
Excl. moms

Prøv den hos
Fagmanden

Græstrimmer/ buskrydder

Rydder græs, buske og småtræer på vanskeligt tilgængelige steder.

Priser
fra kun **995,-**
excl. moms

**PJ Skov
værktøj**

Thistedvej 100 - 9400 Norresunby
98 17 27 33

Altid brugte save på lager.